



Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het aanvullen van de rechtsgronden : de betekenis van art. 8:69 Awb in het licht van art. 48(oud) Rv

Crommelin, R.W.J.

Citation

Crommelin, R. W. J. (2007, April 17). *Het aanvullen van de rechtsgronden : de betekenis van art. 8:69 Awb in het licht van art. 48(oud) Rv*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/11859>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/11859>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

2 | Omschrijving van enkele begrippen

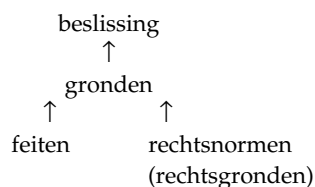
1 INLEIDING

Een probleem bij de bestudering van art. 48 (oud) Rv is dat de betekenis van veel van de gebruikte begrippen niet duidelijk is. Wat is een rechtsgrond? Is er een verschil tussen feiten, vaststaande feiten en rechtsfeiten? Deze onduidelijkheid wordt vergroot doordat begrippen door verschillende schrijvers verschillend worden gebruikt. Dus voordat ik begin met de behandeling van de regels van art. 48 (oud) Rv, wil ik eerst een omschrijving geven van een aantal begrippen zodat duidelijk is wat in dit proefschrift met een begrip wordt bedoeld. Deze omschrijvingen zijn ontleend aan de literatuur en jurisprudentie, maar ik heb een eigen keuze gemaakt waar er diversiteit bestond.

Ik zal ten eerste het begrip rechtsgronden behandelen (§ 2). In § 3 komen vervolgens een aantal begrippen met betrekking tot de feiten aan de orde: feiten, rechtsfeiten, vaststaande feiten, en de feitelijke grondslag. Als laatste zal ik ingaan op de betekenis van de frase 'aanvullen van rechtsgronden' (§ 4).

2 RECHTSGRONDEN

Een rechtsgrond is om te beginnen eenvoudigweg een rechtsnorm.¹ Een juridische beslissing steunt op feiten en op rechtsnormen. Deze twee elementen vormen de gronden die een juridische beslissing dragen. De rechtsnormen waarop de beslissing steunt, vormen de rechtsgronden van die beslissing:



¹ Vgl. Pitlo/Hidma 1981 p. 8; Pitlo/Hidma & Rutgers 1995 p. 10; Vriesendorp 1970 p. 71; De Kanter 1928 p. 3/4; Fockema Andrea 1951 p. 246; Bosch-Boesjes 1991 p. 123; Burg. Rv. (Asser) art. 48, aant. 5; Stein & Rueb 2000 p. 16; Veegens-Wiersma 1973 p. 28, 30; Pels Rijcken 1983 p. 163; Pels Rijcken 1987 (I) p. 76; Mostermans 1996 p. 7; Scheltema 1940 p. 10.

De rechtsnormen die de eiser aanvoert ter ondersteuning van zijn vordering, vormen de rechtsgronden van de eis. Idem voor de verweerder en het verweer. Bij art. 48 (oud) Rv gaat het om de rechtsnormen waarop de uitspraak van de rechter steunt. Rechtsgronden in de zin van art. 48 (oud) Rv zijn dan ook de rechtsnormen die door de rechter ten grondslag worden gelegd aan zijn beslissing.²

3 BEGRIPPEN MET BETREKKING TOT DE FEITEN

In de literatuur en jurisprudentie worden meerdere begrippen gebruikt die betrekking hebben op de feiten: feiten, rechtsfeiten, vaststaande feiten, de feitelijke grondslag en feitelijke gronden. In § 3.1 tot en met 3.4 komen deze begrippen aan de orde. In § 3.5 wordt het stellen van subjectieve rechten als feiten behandeld.

3.1 Feiten en rechtsfeiten

Een feit is een situatie of een gebeurtenis. De snelheid van een auto, de kleur van een verkeerslicht en de lengte van het slachtoffer zijn allemaal feiten. Niet al deze feiten zullen relevant zijn in een geding. Rechtsfeiten zijn de juridisch relevante feiten.

Een feitencomplex bevat veel feiten die niet van belang zullen zijn voor een jurist. Maar als de situatie vanuit een ander, niet-juridisch, gezichtspunt bekeken zou worden, zouden deze feiten wel weer relevant kunnen zijn. Bij een auto-ongeval bijvoorbeeld zullen voor een medicus andere feiten van belang zijn dan voor een jurist. Hij is immers op een ander probleem gericht dan de jurist (genezing versus bijvoorbeeld aansprakelijkheid of strafbaarheid). Zo is het feit dat de automobilist door rood reed van belang voor de jurist, maar niet voor de behandelend arts. Daarentegen is het feit dat de patiënt suikerziekte heeft wel van belang voor de arts, maar niet voor de jurist.

Welke feiten van belang zijn in een geding wordt ook bepaald door de juridische vraag die voorligt. De mate waarin het slachtoffer gewond is zal bijvoorbeeld niet van belang zijn voor de vraag naar de strafbaarheid van de automobilist, maar wel voor de vraag naar de hoogte van de schadevergoeding.

2 Vgl. Fockema Andrea 1951 p. 246; Bosch-Boesjes 1991 p. 123; De Kanter 1928 p. 84; Van Rossem 1934 p. 94. Door De Kanter (De Kanter 1928 p.6 en 36) en Van Rossem/Cleveringa (Van Rossem/Cleveringa 1972 p. 333) wordt een andere omschrijving gebruikt namelijk dat rechtsronden de rechtsnormen zijn die de verbinding vormen tussen de feiten en de processuele slotsom. In essentie komen deze omschrijvingen overeen met de door mij gebruikte. De rechtsnormen die deze verbinding vormen, zullen immers de rechtsnormen zijn die de rechter ten grondslag legt aan zijn beslissing (zie in dit verband ook De Kanter 1928 p. 84 waarin hij rechtsgronden ook op deze wijze omschrijft).

Ook als de juridische context vastligt, kan de vraag naar juridische relevantie onderwerp van discussie zijn.³ Eiser en verweerder kunnen hierover van mening verschillen. Uiteindelijk zal het de rechter zijn die bepaalt of een feit juridisch relevant is.

In dit proefschrift zal het begrip rechtsfeit weinig gebruikt worden, aangezien het om juridisch relevante feiten gaat als wordt gesproken over feiten in het kader van art. 48 (oud) Rv of het proces(recht).

Het begrip rechtsfeit in de literatuur

In de literatuur bestaat er geen overeenstemming over de betekenis van het begrip rechtsfeit. De gebruikte omschrijvingen kunnen in vier groepen worden verdeeld. Ten eerste als die feiten waaraan het recht de door partijen ingeroepen rechtsgevolgen verbindt.⁴ Ten tweede als de feiten die partijen op processueel toegelaten wijze voor de rechter hebben aangevoerd: feiten die “deel uitmaken van de gedingvoering zelf of van algemene bekendheid of ervaringsfeiten zijn”.⁵ Ten derde als de feiten waarop de eiser het door hem beweerde afleidt.⁶ En ten vierde wordt de term rechtsfeit ook wel gebruikt voor gestelde feiten waar bij het stellen van feiten gebruik wordt gemaakt van juridische begrippen.⁷ De stelling ‘Ik ben eigenaar’ is dan bijvoorbeeld het stellen van een rechtsfeit.

Mijn bezwaar tegen de eerste omschrijving is dat deze te objectief is geformuleerd. Het is niet het recht maar het zijn de actoren in een proces die, op grond van het recht, rechtsgevolgen verbinden aan bepaalde feiten. In essentie komt deze omschrijving overeen met de door mij gebruikte omschrijving aangezien de juridisch relevante feiten de feiten zijn waaraan ‘het recht rechtsgevolgen verbindt’.

Mijn bezwaar tegen de tweede omschrijving is dat deze te beperkt is. Bij deze omschrijving zijn alle feiten die door partijen in het geding gebracht worden, maar ook alleen die feiten rechtsfeiten. Ik voel er meer voor het begrip rechtsfeiten te gebruiken voor de feiten die relevant zijn ongeacht of zij in het geding worden gebracht. Deze nuancering is zeker van belang voor het bestuursprocesrecht waar de rechter bevoegd is om de feiten aan te vullen.

Ook de derde omschrijving is mijns inziens te beperkt. Niet alleen omdat het slechts gestelde feiten betreft, maar ook omdat het de andere actoren die feiten inbrengen uitsluit, zoals de verweerder, getuigen etc.

Wat betreft het gebruik van juridische begrippen, meen ik dat de term rechtsfeit niet beperkt moet worden voor stellingen waarin juridische begrippen

3 Vgl. Vranken 1995 p. 75.

4 Rutten 1943 p. 100; Vriesendorp 1970 p. 86; Vriesendorp 1979 p.118; Scheltema 1940 p. 7; Veegens-Wiersma 1973 p. 23.

5 Van Rossem-Cleveringa 1972 p. 331.

6 HR 25 jan. 1907, W 8494; Vriesendorp 1970 p. 41.

7 Vgl. Vriesendorp 1970 p. 41/42, 55, 77; Burg. Rv. (Asser) art. 48, aant. 7.

voorkomen. Als een eiser stelt dat hij eigenaar is, heeft hij slechts een feit gesteld dat een juridisch begrip bevat. Als dit feit juridisch relevant is voor deze zaak is dat daarmee ook een rechtsfeit.

Zoals gesteld wordt in dit proefschrift met het begrip rechtsfeit een juridisch relevant feit bedoeld.

3.2 Vaststaande feiten

In tegenstelling tot rechtsnormen mag de rechter in het burgerlijk procesrecht feiten niet ten grondslag leggen aan zijn beslissing alleen omdat deze feiten relevant zijn. Hij mag een feit alleen ten grondslag leggen aan zijn beslissing als dat feit voldoet aan de vereisten die het procesrecht daaraan stelt (zie hoofdstuk 8).⁸ Een van deze vereisten is dat het feit moet vaststaan hetgeen betekent dat dit feit voor waar wordt aangenomen in dit geding.⁹ In het burgerlijk procesrecht zijn dit de bewezen feiten en de feiten die niet of onvoldoende zijn betwist. Dit zijn de vaststaande feiten.

Een probleem is dat het begrip ‘vaststaande feiten’ ook wel wordt gebruikt voor de gehele verzameling feiten die de rechter ten grondslag mag leggen aan zijn beslissing, en die dus aan alle vereisten voldoen waaronder het vereiste dat zij voor waar moeten worden aangenomen. Voor de duidelijkheid maak ik een onderscheid tussen vaststaan in brede zin en vaststaan in enge zin. Met de eerste term wordt bedoeld dat de feiten aan alle processuele vereisten voldoen. Met de term vaststaan in enge zin wordt slechts bedoeld dat deze feiten voor waar worden aangenomen.

Dit onderscheid is echter slechts op een enkele plaats van belang. Voor het grootste deel van dit proefschrift wordt met vaststaan bedoeld vaststaan in brede zin. Met het begrip vaststaande feiten wordt in dit proefschrift derhalve bedoeld de verzameling van feiten die de rechter ten grondslag mag leggen aan zijn beslissing en die dus aan alle processuele feiten voldoen (vaststaan in brede zin). Dit is alleen anders als is aangegeven dat het hier gaat om vaststaan in enge zin (voor waar worden aangenomen).

3.3 De feitelijke grondslag

De feitelijke grondslag wordt gevormd door de feiten die aan de processuele vereisten voldoen en waarop de rechter zijn beslissing mag baseren. Dit zullen voor een groot deel de door partijen aangevoerde feiten zijn, maar ook andere

⁸ Vgl. Vriesendorp 19070 p. 41; Star-Busmann 1972 p. 174.

⁹ De andere twee vereisten die het procesrecht stelt, zijn dat de feiten in het geding moeten zijn gebracht en dat zij moeten voldoen aan de vereisten van het beginsel van hoor en wederhoor.

feiten zoals de feiten aangevoerd door getuigen, notoire feiten en algemene ervaringsregels (hoofdstuk 8 § 3.1) en processuele feiten (hoofdstuk 8 § 3.3).

3.4 Feitelijke gronden

Feitelijke gronden zijn de feitelijke argumenten die partijen aanvoeren ter ondersteuning van hun eis respectievelijk hun verweer en de feitelijke argumenten waarop de rechter zijn uitspraak baseert. Wat betreft de partijen kunnen deze feitelijke gronden in eigen bewoordingen zijn gesteld, maar vaker worden ook rechtsnormen en juridische kwalificaties verwerkt. Zie voor voorbeelden van feitelijke gronden hoofdstuk 8 § 2.3.

3.5 Subjectieve rechten als feiten

In art. 176 lid 1 (oud) Rv wordt gesproken over 'feiten of rechten'. Met rechten worden hier subjectieve rechten bedoeld, zoals een eigendomsrecht of een vorderingsrecht.¹⁰ Deze subjectieve rechten worden in het burgerlijk procesrecht als feiten behandeld in de zin dat partijen subjectieve rechten kunnen stellen en daarbij niet de onderliggende feiten ook nog hoeven te stellen.¹¹ De eigenaar die ontruiming van een woning eist, kan, wat betreft de eigendom van de woning, volstaan met de stelling dat hij eigenaar is van de betrokken woning.¹² Hij hoeft hier niet aan toe te voegen hoe hij eigenaar is geworden of feiten te stellen waaruit die eigendom blijkt. Althans, nog niet.

Als het bestaan van dit recht door de wederpartij wordt betwist, zal de stellende partij dit recht moeten 'bewijzen' door feiten aan te voeren waaruit het bestaan van dit recht blijkt. Deze feiten kunnen op hun beurt weer worden betwist. In deze zin zijn subjectieve rechten als feiten vatbaar voor bewijs.¹³

De positie van subjectieve rechten is echter niet geheel gelijk te stellen met die van de feiten. Als een feit niet wordt betwist, staat dat feit vast. Echter als een gesteld recht niet wordt betwist, maar uit de overige feiten blijkt dat de stellende partij dat recht niet heeft, zal de rechter mijns inziens ambtshalve moeten vaststellen dat die partij dat recht niet heeft. Dit geldt ook als het recht wordt 'erkend'. Het kwalificeren van de feiten is immers aan de rechter voorbehouden (zie hoofdstuk 8 § 4.4).

¹⁰ Rutgers/Flach & Boon 1988 p. 82.

¹¹ Vgl. Rutgers/Flach & Boon 1988 p. 78.

¹² Ontleend aan Rutgers/Flach & Boon 1988 p. 78.

¹³ Vgl. Hugenholtz/Heemskerk 1998 p. 148; Dijksterhuis-Wieten 1998 p. 13/14; Pitlo/Hidma & Rutgers 1995 p. 20.

Daarbij zal de uitspraak van een getuige dat de partij inderdaad een bepaald recht heeft, niet relevant zijn.¹⁴ Het is niet de taak van een getuige om juridische kwalificaties van de eiser te beamen. Hij zal situaties of gebeurtenissen moeten weergeven waaruit het bestaan van dat recht kan worden afgeleid.

De eiser zal niet kunnen volstaan met het stellen van het subjectief recht als dat recht inzet van het geding is. Het is bijvoorbeeld niet voldoende dat een eiser € 10.000,- vordert op grond van de stelling 'ik heb recht op een schadevergoeding van € 10.000,-' en het daarbij laat. Ten eerste moet de wederpartij weten waartegen hij zich moet verweren¹⁵ en ten tweede moet de rechter voldoende gegevens hebben om te kunnen beoordelen of het recht op grond van de vaststaande feiten toewijzing van de vordering rechtvaardigt. Niet alle feiten hoeven al in de dagvaarding te worden opgenomen, maar 'there must be a case to answer' en de rechtsbetrekking waarop de eis wordt gegrond moet voldoende geïndividualiseerd zijn.¹⁶

Als bovenstaande vordering tot schadevergoeding bijvoorbeeld is gegrond op een onrechtmatige daad zal de eiser de feiten moeten stellen waaruit blijkt dat er sprake is van een onrechtmatige daad en dat aan de andere elementen van een onrechtmatige daadsactie is voldaan. Deze feiten moeten voor de verweerder duidelijk maken waartegen hij zich moet verzetten (voor welke van zijn onrechtmatige daden hij wordt aangesproken) en voor de rechter dat de eiser een serieuze eis heeft.

In feite kan een partij slechts volstaan met het stellen van een subjectief recht als dit subjectief recht niet het directe voorwerp van het geschil is. Bij revindicatie van een fiets gaat het om het terugkrijgen van die fiets en niet direct om het eigendomsrecht van die fiets. De houder van de fiets kan zich onder omstandigheden immers succesvol verweren tegen een revindicatie ook al is de eiser eigenaar van die fiets. Hier is het aanvaardbaar als de eiser zich, wat betreft de eigendom van de fiets, beperkt tot de stelling 'ik ben de eigenaar van de fiets'.

4 AMBTSHALVE AANVULLEN VAN DE RECHTSGRONDEN

Er is sprake van een ambtshalve aanvullen van de rechtsgronden als de rechter één of meerdere rechtsnormen ten grondslag legt aan zijn beslissing die niet door de partijen zijn aangevoerd.¹⁷ Meestal zullen partijen in hun stellingen rechtsnormen aanvoeren ter ondersteuning van hun standpunten. De rechter is voor de rechtsgronden van zijn beslissing echter niet beperkt tot deze rechts-

¹⁴ Vgl. Rutgers/Flach & Boon 1988 p. 81.

¹⁵ Vgl. Hugenholtz/Heemskerk 1998 p. 60/61.

¹⁶ Hugenholtz/Heemskerk 1998 p. 61.

¹⁷ Vgl. Burg. Rv. (Asser) art. 48, aant. 4, 5, 6.

normen. In het burgerlijk procesrecht is hij verplicht om de zaak mede te beoordelen op basis van toepasselijk recht dat niet door partijen is aangevoerd. Als de partijen bepaalde toepasselijke rechtsnormen niet hebben aangevoerd zal de rechter deze zelf aanvoeren en toch toepassen. Dit is het aanvullen van de rechtsgronden.

Het kan zijn dat de rechter een rechtsnorm op een andere manier toepast dan door partij(en) is betoogd. Hier is geen sprake van het aanvullen van rechtsgronden. De rechter past immers een door partijen aangevoerde rechtsnorm toe. Als de rechter een aangevoerde rechtsnorm op een andere manier toepast, is dit slechts een geval van (ambtshalve) anders toepassen van die rechtsnorm. De rechter is hiertoe bevoegd, maar het is geen aanvullen van de rechtsgronden.

In principe kan elke rechtsnorm door de rechter worden aangevuld. Het kan gaan om zowel geschreven als ongeschreven recht. Dus niet alleen de wettelijke regels, maar bijvoorbeeld ook (processuele) beginselen, gewoonterecht, verdragsregels, de algemene beginselen van behoorlijk bestuur en jurisprudentie. Ook de goede trouw en de redelijkheid en billijkheid kunnen in principe aangevuld worden in de zin dat de rechter zijn beslissing ambtshalve mede baseert op hetgeen de goede trouw of redelijkheid en billijkheid eisen. Uitgangspunt is mijns inziens dat als een partij een rechtsnorm kan aanvoeren ter (juridische) ondersteuning van zijn standpunt, de rechter die rechtsnorm kan aanvullen.

Er zijn uitzonderingen op bovenstaand uitgangspunt. Van bepaalde rechtsnormen is in de wet of jurisprudentie vastgesteld dat deze niet ambtshalve door de rechter kunnen worden aangevuld. Deze normen kunnen slechts worden toegepast als ze door de partijen zijn aangevoerd. Dit zijn de zogenaamde rechtsmiddelen die de rechter slechts mag toepassen als de belanghebbende partij daar een beroep op heeft gedaan (zie hoofdstuk 7 § 6.2). Buiten deze beperkte uitzonderingen, komen alle rechtsnormen in aanmerking om ambtshalve aangevuld te worden door de rechter.

